

UREDNIŠTVO IN UPRAVA:
Videm, Via G. Mazzini št. 10/1.
Tel. 33-46 — Poštni predal (Cassella postale) Videm 186. —
Poštni čekovni račun (Conto corr. post.): Videm, št. 24/7418.

MATAJUR

GLASILO BENEŠKIH SLOVENCEV

NAROČNINA:

Za Italijo: polletna 300 lir —
letna 500 lir — Za inozemstvo:
polletna 600 lir — letna 1000 lir
— Oglasi po dogovoru.
Posamezna številka 25 lir

Leto IX. — Štev. 7 (173)

UDINE, 16. - 30. APRILA 1958

Izhaja vsakih 15 dni

Samo Disiretto militare in Questura

Fopisujemo z obema rokama, kar je napisal Giovanni Puntili v socialdemokratski dnevnik »Giustizia« z dne 26. 4. o Karneljih. Kar velja za Karnjele velja v prav isti meri za nas furlanske Slovence. Puntili je napisal naslednjo ugotovitev, ki jo vsak Karnelj in vsak furlanski Slovenec že nimar je občutil v sebi, nobeden pa si ni upal tega odkrito povedati in napisati.

Kaj je napisal Puntili:

»Opozoriti moramo javnost na poseben fakt, da je karnijski hribovec do sedaj poznal, od domovinskih oblasti samo vojaški distretto, in sicer takrat ko je bilo treba odražati na vojsko v Grčijo in Rusijo. Poleg tega je poznal edino še questuro in sicer takrat, ko je bilo treba in je še treba odgovoriti s pasaportom v žepu iskat delo. Ko so odhajali ljudje na vojsko, je železnško karto plačal governo, ko so pa odhajali s pasaportom, si je pa governo dal bogato poplačati svoje stroške.«

(...«Basterà ricordare che il montanaro carnico, finora, delle patrie istituzioni ha conosciuto solo il Distretto Militare, quando si è trattato di partire per la Grecia o per la Russia, e la Questura quando si è trattato — e si tratta — di andare in cerca di un lavoro. E' vero che nel primo caso il viaggio era a spese del Governo; tuttavia le Ferrovie dello Stato si sono ampiamente rifatte nel secondo caso.»)

Na kratko po domače povedano pomeni to, kar je napisal Puntili, sledeče: Karnjele so dobri za vojsko, v mirnem času pa dobijo pasaporte, naj grejo po svetu. Drugače od države ne dobijo. Ali ne velja to tudi za nas furlanske Slovence?

Kaj smo mi furlanski Slovenci dobili za to, da smo se zvesto bojevali za italijansko državo v sedmih vojskah, od kar smo od leta 1866 pod Zedinjeno Italijo? Bili smo zvesti italijanski vojski in prvi vojski proti Abesiniji proti Menelik, šli smo v Tripolis, nato v prvo svetovno vojsko, v drugo vojsko proti Abesiniji proti Halle Selassiju, v špansko državljansko vojsko in končno še v drugo svetovno vojsko. Vsi v Italiji so nas hvalili, dali pa ničesar. Tiste drobtine, ki smo jih dobivali, so bile nimar tako mične, da smo morali kljub temu nimar hoditi na delo v tujino če smo hoteli živeti.

Ali se ne bojijo odgovorni državni po-glavarji, da se bomo mi, da se bodo tudi Karnjele naveličali dajati državi svoje tase v krvi in za to nič dobili? Ali ni tako ravnanje oblasti v Vidmu protidržavno, ali se na takšen nespameten način ne izpodkopava zaupanje državljanov v državne oblasti? Ali ne pomeni, kar naravnost norčevati se iz ljudi, iz nas furlanskih Slovencev, ko nam pravijo, da smo »italianissimi«? Zakaj smo »italianissimi« samo takrat, ko nas kliče distretto militare, ne pa tudi takrat, ko je treba imeti na naši zemlji takšne ekstenzije pogoje, da bi lahko doma ostali in živeli in da ne bi bilo potreba bandrat po svetu? Mi bi bili rajši čisto navadni italijanski državljani in ne italianissimi, ker bi imeli tako iste pravice kot vsak navadni Italijan. Vsak navadni Italijan ima pravico v Italiji, da ima šole v svojem materinem jeziku. Mi, ki smo po pisanju žurnalov italianissimi, nimamo te pravice. Zato pa mi furlanski Slovenci nimar bolj vemo, da nas hoče tisti ki nas pita z italianissimi, ogoljufati.

Postali smo nezaupni, ker ta komedija z italianissimi traja predolgo. Ta komedija postaja škodljiva tudi za državo, ker so se začeli naši ljudje po pravici delati norca iz vseh patriotičnih fraz, ker se bojé, da se za frazami skriva lumparija videmskih nacionalistov, ki nas hočejo z besedo »italianissimi« pripraviti ob naše pravice.

Naši ljudje kmalu ne bodo vedeli, kaj je prav in kaj ni prav, kaj je prav za državo in kaj za njih same.

Za nas furlanske Slovence je bilo na

žalost po vsaki vojski vseeno: ali je naša italijanska država zmagala v vojski ali ne. V prvi svetovni vojski je Italija zmagala in v drugi je bila premagana. Za nas furlanske Slovence ni bilo nobene razlike. Ali vittoria ali disfatta — dobili nismo nič.

V Piemontu, v Toscani, v Lombardiji in drugod ni italianissimov ampak samo navadni Italijani. Njim gre v primeri z nami dobro, tam hodijo naše čede v službo. Mi pa zato ker smo italianissimi, smo kakor preklesti, pravi maledetti. Kot italianissimi nimamo svojih pravic, nimamo kot navadni Italijani pravice do svojega materinega jezika in zaradi ekonomske

Naše mesto med delavci

Socialni položaj nas furlanskih Slovencev se menja.

Se pred zadnjo vojsko, je bilo pri nas še vse polno samostojnih kmetov. Po naših družinah je bilo polno ljudi doma, več kakor je bilo potreba, in več kakor se je dalo živeti. Odrasli moški so še nekam hodili na delo, težje pa so dobile službo naše žene.

Po vojski se je vse nekam obrnilo. Naša Furlanska Slovenija je postala iz kmečke zemlje malih neodvisnih posestnikov, z njihovimi številnimi družinami, s pobani in čecami, kar naenkrat delavska dežela. Skoro 80% ljudi je zdaj pri nas v delovnem odnosu. Oddajajo svoje delavne roke v affitto, so postali delovna sila — manodopera.

Knjižice in tesere

Moški bandrajo po svetu in delajo po belgijskih, francoskih in še ne vemo katerih kontratih di lavoro. Če bandrajo po Italiji, morajo tudi imeti vse sorte teser, libretov, mark providencialnih in na vrh še sindikalno tesero ene od treh glavnih sindikalnih italijanskih organizacij. Po novem zakonu bodo morale imeti tudi ženske vse polno dokumentov.

Se tisti, ki ostajajo tadamá, spadajo sedaj, ali kot delavci pri raznih kantierjih, ali kot direktni obdelovalci (coltivatori diretti) pod osiguranjo za bolezn.

Za delavske partije

Zavoljo vseh teh spremenjenih razmer nam furlanskim Slovincem, ni vseglah kakšno politiko vodi governo, kakšno posamezne italijanske partije. Ker smo postali skoraj vsi delavci, moramo skrbno paziti, da ne bomo oskodovali pri plačah in pri raznih socialnih providencah. Moramo biti za tiste ljudi, za tiste partije, ki se najbolj zavzemajo za delavce. Največ dohodkov (redditi) imamo mi furlanski Slovenci od dela, ki ga napravimo kot delavci in ne več kot enkrat od kmečkega dela. Kar dobimo od naših kmetij, je samo za navrh.

Kot delavci in delavke v tujini in kot delavci in delavke tadamá v Italiji, smo mi furlanski Slovenci še zmeraj na slabšem, kot italijanski delavci v drugih provincinah.

Naši socialni problemi

Naši delavci-emigranti imajo še vse polno nerešenih problemov. Plačevati morajo dvojne tase: tadamá in v tujini, niso osigurani za disokupacijo, ne za penzijo, ne za starost in tudi ne za bolezen tako, kot bi bilo treba. Naše dikle imajo še več nerešenih socialnih problemov.

Kje je naše mesto v politiki? Samo tam kjer se zavzemajo za delavce, za ljudi, ki so odvisni od drugih v službi.

Pri nas v videmski provinci je sedaj na žalost tako, da se tisti politiki, ki se zavzemajo za kmetijstvo, brigajo bolj za konsorcije, ceste in bonifikacije v furlanski ravnini, kot pa za hribovske kraje — za Furlansko Slovenijo in Karnijo. Kontributi, ki jih je dal governo videmski provinci, zavoljo pasivnosti, so jih dali samo krajem v furlanski ravnini.

Program, ki so imeli do sedaj naši

mizerije ne moremo živeti doma.

Italijanska država bi nas morala zaščeliti in ne dovoliti, da nas goljafajo z zmerjanjem, da smo »italianissimi«. Z našo dosedanje zvestobo do italijanske države nismo zaslužili, da bi se videmski nacionalisti delali norca iz nas. Nočemo biti italianissimi, ker to prinaša nesrečo, ker nam jemlje pravice, ker je bilo to zmerjanje nimar prava iettatura za nas furlanske Slovence.

Naj italijanska država ne dovoli nič, da bo malocchio videmskih žurnalov napravil iz nas slabe državljane.

Nočemo biti italianissimi brez pravic navadnih italijanskih državljanov.

Hočemo biti dobri italijanski državljani z vsemi dolžnostmi in pa tudi z vsemi pravicami!

Proč z iettatura italianissimov!

bivši poslanci, za nas ne velja več, ker se je spremenil naš socialni položaj. Iz kmetov smo postali delavci. Zato rabimo takšne parlamentarne zastopnike, ki se razumejo na delavske probleme, ki so se s tem že ukvarjali in ki zagovarjajo tudi druge stotisoče, milijone italijanskih delavcev. Interesi vseh delavcev so enaki in kar žali italijanske delavce, žali tudi nas. V družbi italijanskih delavskih organizacij in partij je tudi naše mesto.

Monument ignorance

Prejšnji mesec je učiteljše »Irena da Spilimberg« v Špetru praznovalo osemdesetletnico svojega obstoja.

V osemdesetih letih je prišlo iz Špetrskega učiteljšča, 2.991 učiteljev in učiteljic. Precej več učiteljic kot učiteljev.

Ni skoraj vasi v Furlanski Sloveniji, kjer ne bi imeli nekaj učiteljev, ki so diplomirali na špetrskem učiteljšču.

Se nimar študira v Špetru polno naših mladih ljudi iz Furlanske Slovenije. Prihajajo študirat v Špetru tudi italijanski študenti od drugod, toda največ jih je bilo nimar iz naših vasi.

Zdaj se situacija nekoliko menja, težko dobivajo mladi učitelji mesto. Nimar nič je diplomiranih učiteljev v naših vaseh, ki čakajo leta in leta zastonj, da bi dobili kjerkoli že, magari v najbolj hribovski vasi, učiteljsko mesto. Eni so že obupali, in so šli v druge mestirje. Drugi so deli učiteljsko diplomu v žep in šli na delo v nišiere v Belgijo in Francijo, za kar ni ravno treba imeti učiteljske diplome. Pravzaprav je bolje, da diplome nimaš, da te ne grize vest, zaki si toliko let zastonj študiral. Še slabše je za tiste, brezposelne učitelje doma, ker niso ne tič ne miš, ker niso ne kmetje ne gospodje, in jih vsak s pomilovanjem gleda. Samim sebi in drugim so napoti.

Zavoljo tega naši ljudje ne gledajo nič na učiteljsko šolo v Špetru s tistim respektom kot po starem. Naši ljudje so že taki, in taki so ljudje vsjerod, da če ena stvar ne nese, je ne obrajta več. Špetersko učiteljše, ne vleče nič in raje dajo naši starši svoje otroke v druge manj obrajtane mestirje, v katerih je gvišna služba in penzjon, in čjer je kruh boljši.

Ne bomo citirali italijanskih žurnalov, ki so pred konstituiranjem učiteljšča, in potem pisali, skoraj eno stoletje, zaki so ga ustanovili. Program za špetersko učiteljše je dal že »Giornale di Udine« leta 1866 takoj prve tedne po zedinjenju z Italijo: učiteljše v Špetru naj bi čimprej italiziralo Furlansko Slovenijo.

Drugod v drugih krajih Italije mora eno učiteljše zaleči najmanj za pol milijona ljudi, učiteljše v Špetru pa je bilo namenjeno samo za Furlansko Slovenijo, samo za 40.000 furlanskih Slovencev. Teh 40.000 so hoteli italizizirati z učiteljšcem in sicer kar na hitro, v bersaljer-skem tempu. V Italiji z njenimi 48 milijoni ljudi bi moralo biti 1.200 učiteljše, če bi jih postavljali tako kot v Špetru za

NAJ BO FRANCIJA, BELGIJA, ŠVICA ALI AMERIKA,
POVSOD BO NAŠA ŽIVLJENJSKA POT TRDA!

en sam majhen mandamento.

Kakšen je bilančo učiteljšča po osemdesetih letih? Zelo malo ima aktiv in v glavnem samo pasivo. Kar je aktivne, je prišlo silno drago koštat. Zavoljo učiteljšča je imel Špeter nekaj koristi. Postrojili so nekaj poslopj, živelo je tukaj nekaj profesorjev in dalo nekaj zaslužiti affittacameram, oštarijam in barom. Nekaj sto naših ljudi je prišlo do učiteljske pogače. Zastonj pa napenjamo možgane, da bi nejdli, kakšen je aktivno na pedagoškem polju.

Za tisti cilj, za katerega so učiteljše napravili, ni nobene aktivne. Furlanska Slovenija je namreč ostala slovenska, skoraj takšna kot je bila leta 1878., ko so postavili malo »Scuola magistrale rurale« za naše slovenske čede. Ali je morebiti služba učiteljšča v Špetru, da smo mi furlanski Slovenci tako zavedni državljani in zvesti Italiji, da smo kot pišejo neki žurnali s patetičnimi parolami »antemurale saldisimo d'italianità«? Še pred učiteljšcem v Špetru smo se mi furlanski Slovenci bojevali skupno z Italijani v italijanskem risorgimentu leta 1848 in 1866. Takrat smo bili še vsi analfabeti in so bile šole redko posejane ko cvibe na gubani. Bili smo torej patrioti brez učiteljšča. Če bi pa šlo za take zanič šole, ki smo jih dobivali osemdeset let skoz špetersko učiteljše, potem bi morali biti pravzaprav proti Italiji, ki je toliko časa trpela takšno pedagoško sramoto in z takšno narodno krivično monolingvistično šolo.

Ognjišče fašizma

Leta 1915 smo morali iti, 35 let po konstituciji špeterskega učiteljšča, še nimar na pol analfabeti, v trinčje prve svetovne vojske, in smo dali, brez zaslug učiteljšča, vsem 40 milijonom takratnih Italijanov nedosegljiv zgled, kako je treba biti zvest svoji državi in zanjo preliti kri. Ko so nas pošiljali v megalomanske mastašne fašistične vojske umirat za kriminalne ideje fašizma v Španiji, Albaniji in na koncu v drugi svetovni vojski na Tihi Don, smo bili še zmeraj napol analfabeti. V Špetru so namreč rasli konvikti in šolski palacini, in je bilo nimar več profesorjev, ma nanka za en milimeter ni zrasla u tankaj letih eficaenca naših šol, niti ena moderna pedagoška ideja ni pokukala v zatohle aule špeterskega učiteljšča in šol po brjegovih Furlanske Slovenije.

Tuti v drugi svetovni vojski smo spet dali zgled celi Italiji z našo zvestobo do italijanske države. Ko je fašizem padel v falimento, smo bili furlanski Slovenci spet zvesti državi, zvesti pravi italijanski legitimni vladi in smo se borili proti nemškemu okupatorju in proti njihovim hlapcem — republikinom iz Saló. Če bi mi kaj dali na to, kar nas je špetersko učiteljše učilo s svojimi učiteljicami dvajset let, z vsemi njihovimi fašističnimi storijami in inni in marčjami, bi se morali mi furlanski Slovenci tepsti do konca za fašistične poglavarje, čenturjone in segretarje. Pa se nismo.

Vsaj ena korist, vsaj en utile bi bil, če nas bi teh osemdeset let učiteljše naučilo nas, furlanske Slovence, vsaj italijanščine. To bi bila ena tolažba, en trošt, ker nas druga itak niso nič naučili. Lahko sprašujemo eden drugega, vseh 40 tisoč med sabo in še dvakrat 40 tisoč na vrh naših očetov in nonotov, ki so hodili v to maledetto šolo v Furlanski Sloveniji, koliko nas je naučila italijanščine. Ali znamo vsaj pošteno pisati, ali znamo pošteno brati knjige, ali znamo govoriti italijanski tako, kot se uči v šoli? Odgovoriti moramo: devedeset od sto od nas furlanskih Slovencev ne zna italijanski ne pisati ne brati, ker nas šola ni naučila ničesar. Sicer zna skoraj vsak naš človek govoriti italijanski, toda kaka je ta italijanščina, je pa drugo vprašanje. Sposobni smo govoriti italijanski samo za težka nekvalificirana dela, ne pa da bi nekaj napisali in se lepo izrazili.

Špetersko učiteljše ni učilo nas furlanskih Slovencev ne patriotizma ker smo bili patrioti risorgimenta ko še ni bilo hvala Bogu nobenega sledu od špeterskega učiteljšča. Naučilo nas ni niti poštene italijanščine, kar bi že lahko napravila v osemdesetih letih. Učila nas je samo slab patriotizem fašistične sorte in dobro, da se tega nismo prejeli.

Osemdeset let je uboga italijanska država investirala v špetersko učiteljše milijone lir: od začetka dobre stare lire Vittoria Emanuela II., potem malo slabše Vittoria Emanuela III., sedaj pa že milijarde sedanjih lire. Tako slabih afarov, tako slabih investicij, kot je špetersko učiteljše, ni zlepa napravil italijanski governo.

(Nadaljevanje na 3. strani)

CEDAD

NESRECA NE POČIVA

Aldo Goleš iz Petjaha je padu po stopnicah an si zlomu levo nogo. Naj dodamo še tuó, de si je Goleš pred nedavnim varnu iz Švice, ker si je tam hudo ponesreču par delu. Óelimo mu, de bi kmalu ozdravu.

Ezio Madotto iz Osojanov v Reziji si je zlomu levo roko, ker je padu na zasneženi poti, kar se je vraču iz njive. Zdraviti se bo muoru šter tje dne.

Mario Medveščič iz Podbonesca je padu par delu na polju an se močno udaru. Zdravi se u čedadskem špitalu.

Valentinu Medvesu iz Sovodenj je zmečkaló prst, kar je napenju železno nit. Ozdravu bo u 20 dne.

Alojz Cenčič iz Azle je muoru tud zavoj poškodovane roke iti u špitalu. Par delu u mlinu mu je stroj stisnu prst an takuó je paršlo do nesreče.

Gvido Šturma iz Platišč v tipanskem komunu se je močno ponesreču z vespo, kar se je u Vidmu zaletu u njek traktor. Zdraviti se bo muoru najmanj dva mjesca.

REZIJA

Koliko časa bomo še čakali

»Matajur« je v preteklosti že po očal, da smo končno vendarle dobili tudi mi električno luč. Sedaj bomo morali pa spet čakati bogve koliko časa, da napeljejo luč tudi po vaški poti. Kakor nam je znano, je komun imel denar tudi za to delo in zato se vprašamo, zakaj se niso izvedla vsa dela naenkrat, ko so bili že elektrici na licu mesta. Ali se bo spet odpravila leta in leta? Kaj bi bilo, če bi ostala Ravenca en sam večer brez luči? Vsi bi protestirali, mi naj pa torej molčimo in si pomagamo z vžigalicami, če hočemo priti ponoči do bo tege, oštarije ali domov, ali pa si razbiti nos aa kameniti cesti, ker je tudi ta v strašnem neredu.

V OSOJANIH DELAJO NOVO MLEKARNO

Skoraj deset let so v Osojanih govorili, da je potrebno zgraditi novo mlekarno, ki bi bila moderno opremljena, no in sedaj bodo končno vendar uresničene te sanje. Na pobudo nekaterih domačinov so ustanovili mlekarstvo zadrugo, ki je sestavljajo skoraj vsi živinorejci iz Osojan in bližnje vasi Njive, in pričeli z gradnjo. Nova mlekarna bo stala ob vhodu v vas Osojani, prav nasproti šole. Seveda bo to delo zahtevalo od ljudi dosti truda in požrtvovanja, posebno če pomislimo, da bodo morali potrošiti za gradbeni material in opremo mlekarne približno 15 milijonov lir. Pri tem delu bo tudi država dala svoj prispevek za gradnjo in opremo, kot to predvideva zakon za pomoč gorskim krajem.

SV. PETER SLOVENOV

Volilci naših krajev

Na podlagi volivnih seznamov (liste elettorali) imajo komuni videmske provinc, kjer živijo Slovenji, 26.924 volivcev (elettori). Iz tega numerja so izključeni volilci Kanalske doline, kjer tudi živi precej velika parčental Slovenju.

Volivcev, ki so upisani na volivnih seznamih an ki živijo na juškem, bi bluó okuol 10.000, tuó je skoraj 40% na celotni numer volivcev. Tud par pregledovanju teh seznamov stopi pred nas kritično stanje.

Toda trud ne bo zaman, saj je povprečna dnevna proizvodnja mleka obeh vasi nad 10 kvintalov. Ko bo mlekarna dograjena, bodo v njej sigurno izdelovali dobre mlečne izdelke, ki bodo imeli na trgu višjo ceno, kot današnji. V osojanih do sedaj niso imeli lastne mlekarne, imeli so v najemu nek lokal, ki seveda ni odgovarjal in tudi mlekarški stroji so starinski. Prav bi bilo, da bi tudi druge vasi posnemale Osojane, kajti današnji časi zahtevajo, da se otresemo zastarelih metod in uvedemo nove.

Pri nas bi lahko bila živinoreja na zelo visoki stopnji, ker imamo vse pogoje za to: seno in dobre planinske pašnike.

VOLILCI NAŠEGA KOMUNA

V volivnih seznamih (liste elettorali) je pri nas vpisanih vsega skupaj 2056 volivcev; od teh je 1102 žensk in 954 moških. Razdeljeni so na sledeči način:

1. volišče (Sv. Jurij in Ravenca): 727 volivcev (340 moških in 387 žensk);
2. volišče (Osojani, Njiva, Liščeca): 661 volivcev (308 moških in 353 žensk);
3. volišče (Stolbica in Korita): 443 volivcev (205 moških in 238 žensk);
4. volišče (Učja v Belem potoku): 225 volivcev (101 moških in 124 žensk).

POROKE. Poročila sta se naša vaščana Peter Pielich, ki stanuje v Zagrebu, s Kraljič Danico iz Zagreba in Ferrante Chinese z domačinko Di Lenardo Pasquo. Čestitamo!

nje Slojensčine, ki ga že tarkaj ljet opisujemo. Ti emigranti so usi mladi moške an žene, ki bi prav sigurno ne dali njih voto partidu, ki nas donas governa, če bi bli doma, ker prav ta partit jih je pognu na juško trkat za tisto ubogo skorjo kruha ki jo nuca vsak človek za živiti.

Se njema kaj hvalit »democrazia cristiana« an njeni lokalni hlapci, kadar pravi de ušafa najvenčo parčental votou od naših ljudi. An duó daje voto »democraziji kristjane«? Djeluci an zrlji ljudje sigurno ne, ker jih je malo ta doma, tuó so venépart stari moške an žene, ki ne vje do kaj se skriva za tistim partidom, preprosti ljudje, ki se puste voditi od demokristjanskih agitatorjev, ker mislijo, de so takuó napravili svojo krščansko dužnost. K temu je trjeba dodat še neizkušnost naših ljudi, ker živijo u mizerji an nazadnjaštvu. Na podlagi vsega tega seveda »democrazia cristiana« ima par nas rodovitna tla. Čisto drugač bi bla slika naše dazele, če bi bli usi naši ljudje doma. Zadost je, da pogledamo podatke po komunih, ki jih tukaj objavljamo:

	Število volivcev	Odsotnih
Sv. Peter Slovenov	2.081	420
Podbonesec	2.561	650
Sovodnje	1.280	520
Sv. Lenart	1.562	650
Grmek	1.160	450
Dreka	946	420
Srednje	1.181	430
Prapotno	1.203	380
Tavorjana	2.177	950
Fojda	3.148	1.100
Ahten	2.185	900
Neme	2.990	1.300
Tipana	2.000	1.050
Brdo	1.500	720
Gorjani (Montenars)	950	410
Rezija	2.056	680

Podatki o numerju volivcev so oficialni, podatki o tistih, ki so na juškem pa so približni. Ti zadnji se bojo sigurno povečali, ker odhaja sedaj na pomlad usak dan večje število ljudi v emigracijo.

ZA BUOJSE AUTOBUSNE ZVEZE MED NASIMI KRAJI

Razna avtobusna podjetja Nadiških dolin so zaprosila videmsko trgovsko zbornico (Camera di Commercio) dovoljenje za gor postaviti nove avtobusne linije, za ukinit nekatere an druge za podaljšat.

Podjetje Kručil Anton iz Hlodiča je zaprosilo, de bi se uknila vožnja Hlodič - Pačuh, ki vozi sada ob sobotih an de bi se gor postavila nova tje denska linija Čedad - Skrutovo; ob nedeljah naj bi avtobus vozu iz Hlodiča u Čedad z vmesno postajo u Peterneleu.

Podjetje Mašera Fauštin iz Sovodenj je zaprosilo, de bi mogu avtobus voziti vsak dan iz Sovodenj v Jeronische an trikrat tje densko (ponedjek, srjeda, petek) iz Azle v Sovodnje.

Podjetje Ferrari iz Čedada je zaprosilo, de bi se podaljšala u zimskem času vožnja iz Špetra do Stupce.

Podjedje Rosina iz Čedada je zaprosilo, de bi se spremeni vozni red (orario) na liniji Čedad - Stara gora.

Podjetje S.A.I.T.A. iz Vidma pa je zaprosilo, da bi se podaljšala linija Subid - Malina - Ahten do Prosnida v tipanskem komunu.

Troštamo se, de bojo kompetentne oblasti favorevol rešile use prošnje, saj gre za buojšo avtobusno povezavo med gorskimi vasmí an Čedadom an Vidmom, kamor naši ljudje največ zahajajo.

ZA ZAŠCITO RIBOLOVA

Pretekli tje dan so zasjali u Nadižo več deset taužent postrvnih iker (avanotti). Tisto djelo so napravili tud prejšnja ljeta, a rib ni bogvje kaj u Nadiži, ker jih nekatjeri vandali spruot poibjajo z bombami an klorom. Prav bi bluó, de bi strogo štrafali tajšne ljudi, ki uničujejo vodno bogastvo brez potrebe.

FOJDA

Cenebola je zadost velika vas an leži visoko u brjegeh. Hiše so stisnjene ena zraven druge an zatuó so vašeke voti zlo tesne. Kadar parpejajo butigirjem ali oštirjem blaguó, se kamjon njema kje obrnit, ustavit se muora preden pride u vas. To neprijetnost bi pa prav lahko gopravili če bi se skupno ložli dakordo. Sredi vasi stoji podrt turan, poleg katjerega je cjerku an so jo muorli podrtjeti, ker so tla ilovnata an so jo potlě zgradili drugle. Če bi odstranili ta turan, saj ga bojo enkrat itak muorali, ker je u nagobarnosti, de se podere, bi imjeli sredi vasi ljeó plac, na katjerega bi bli lahko ponosni.

SREDNJE

SAMO Z OBECAMI NAS PITAJO

Troštamo se, de bomo donas tudi mi iz Sredenj imjel malo prastora u »Matajurju« Sredenj imjel malo prastora u »Matajurju« za povjedat kakuó teče živjenje par nas.

V prvi vrsti povjemo žalosino ugotovitev, de tud par nas u Srednjem, kakor skoraj v useh komunih Nadiške doline, število prebivalstva nimar pada. Za nimar ali samo za sezonski čas je emigriralo u inozemstvo več kot 400 ljudi (150 stalnih an 250 sezonskih djelavcev), tem muorno dodati še kajšnih 100 žensk, ki djelajo kot dikle po raznih mjestih Italije. Po tjem računu lahko rečemo, de je proč od duoma skoraj ena tretjina celotnega prebivalstva.

Malo upanja nam parnaša ta situacija an povarh tega tud ne kaže, de bi se kaj izbojšalo. Oblasti podpirajo emigracijo an par tjem ankul ne pomislijo kaj se bo zgodilo z našo ekonomijo.

Sada, ker se bližajo volitve (votazioni), so odprli dva djelovna centra, de bojo zgradil cjesto, ki bo vezala Srednje z Idrijsko dolino an popravili brito u Obliei. Tuó so zares potrebna djela, kaj pomaga, ko pa nakazan državni kontribut ne bo zadostoval za napraviti djelo do konca an tuó čeglih so djeluci, ki djelajo u kantjerjih, zlo slabo plačani (600 lir na dan).

Par nas bi bluó potrebno narditi še dosti drugih djel. Komun se nimar trudi, de bi ušafu od države kak fond, a požurjen odgovor pride malokrat. Bi korio napejat vodo, zgraditi šuolo u Obliei an Srednjah, popraviti cjesto an še dosti drugih »ajšnih djel. Oblasti so tuó že večkrat obljubile, a ljudje imajo mao trošta, de bi paršlo use tuó uresničeno.

Če par nas kaj nardijo, nardijo nekaj samo par mjescu pred votacijoni, ker bi radi naši oblastniki oslepili ljudi, de bi dali njih voto za »demokracijo kristjanov«. Ze dvanajst ljet volijo naši ljudje za demokracijo kristjano, že dvanajst ljet nam obljubljajo šuole, vodovode an djelo, a nimar je ostalo use par obljubah. Kaj je pa zarjes nardila demokracija kristjana? Poskarbjela je samo za Tuó, de je poznala naše narbuojše ljudi u črne karbonove minjere inozemstva, od koder se vračajo bouni an pohabljeni. Človek nasede enkrat, dvakrat an morebit tud trikrat, toda nimar ne. Naši ljudje so končno spoznal, de takuó ne more iti naprej an zatuó bojo 25. maja, kar bojo klicani na volišče sigurno zbrali drugo po., kot so jo prejšnja ljeta, ker bojo pomislili u kajšno nesrečo jih je spravila demokracija kristjana.

TAJPARNA

POTVARJALCI OD »GAZZETTINA«

»Gazzettino«, žornal ke u vehaja von u Benetkah, ke e bi dan bot glas od fašistov an anjelé u je glas »demokracije kristjane«, e pred nekaj dni med noticjami pisu še od Tipane an povjedu kaj votantu našega komunata to je upisanih an kaj od tje to je po svjetu. S tjem je tou pokazati, ke to je od 2.000 votantu u ešteru koj 194.

Če »Gazzettino« potvarja numerje, bomo povjedali pa mi, ke to je iz našega komunata več kot 1.000 judi po svjetu an samo Viskorska, ke to je na izmed sedmih vasi našega komunata, na ma več kot 200 emigrantu u ešteru. Radi bi vjedali iz katerega škopa pisuni »Gazzettina« potvarjajo resnico. Če so se par kaž zmotili, naj tuó popravijo!

Kaj no plačuvajo fogatika naše fameje

PODBRDO

Battoja Primo (Kugjar) 4.340 lir, Bertossio don Pietro 2.700, Cramaro Ernest 1.800, Cramaro Julij 2.520, Cramaro Peter 2.160, Cramaro Santo 1.800, Cramaro Valentin 1.800, Culetto Bazili 1.800, Culetto Pacifico 2.340, Debelež Armando 1.440, De Marco Zvan 2.340, Di Lenardi Franc 1.800, Ellero Tullio 1.800, Gasparo Felice 1.980, Gasparo Zvan 1.620, Gasparo Marija 1.440, Matinello Lino 1.980, Mattighello Zvan 5.400, Mattighello Guglielmo 1.980, Mattighello Gvido 1.800, Mattighello Severin 2.340, Mizza Erminio 2.160, Mizza Santo 2.160, Molaro Arriero 2.160, Molaro Felice 2.160, Molaro Jakob 2.340, Molaro Giulio 2.340, Molaro Zef 3.240, Molaro Gverino 2.520, Molaro Lino 1.800, Molaro Santo 1.260, Molaro Serafin 2.340, Mucchino Bazilijo 1.980, Mucchino Eraldo 2.160, Mucchino Felice 2.340, Mucchino Felice 2.340, Mucchino Giudita 1.620, Mucchino Lino 2.520, Mucchino Alojz 2.340, Mucchino Valentin 6.315, Noacco (Novak) 1.440, Noacco Gino 4.340, Noacco Salvatore 1.080, Pez Agostina (Guštel) 1.080, Pez Ustin 1.800, Pez Benjamin 2.520, Pez Riko 3.060, Pez Jacinto 1.800, Pez Gino 2.520, Pez Gino (Pimpic) 1.620, Pez Zef (Pucirin) 1.620, Pez Zef (Kosič) 2.520, Pez Isa 1.080, Pez Alojz 1.620, Pez Santa uduova Novak 1.620, Pez Santa 600, Pez Tranquillo 1.800, Sgarban Bazilijo 2.160, Sgarban Aleksander 1.800, Sgarban Zvan an sestré 1.800, Sgarban Zvan (Ažlin) 2.520, Sgarban Olindo, Sgarban Peter 3.240, Tomažin Zef 1.620, Tomažin Zef pok. Petra 2.160, Tomažin Teodoro 2.160, Zaccomer Peter 2.160.

MUZAC

Beltrame Ottavio 1.620, Brollo Bazilijo 1.980, Clemente Marija uduova Culetto 1.620, Culetto Amalija 1.620, Culetto Angelina 1.800, Culetto Franc 2.160, Culetto Zef 1.800, Culetto Marija 800, Culetto Oreste 2.880, Culetto Raguelli 1.440, Culetto Terezija 2.160, De Santis Modestin 3.600, Di Lenardi Peter 1.620, Lendaro Evgen 1.440, Lendaro Valentin 2.160, Lendaro Gino (Blažin) 1.980, Lendaro Alojz (Kale) 1.800, Lendaro Peter (Blažin) 2.160, Marchiol Ustina 800, Marchiol Amadio 1.800, Marchiol Anton 2.160, Marchiol Anton pok. Leopolda 1.800, Marchiol Felice 2.160, Marchiol Ferdinand 1.440, Marchiol Jakob 2.880, Marchiol Gino 1.080, Marchiol Zef pok. Antona 2.340, Marchiol Zef pok. Alojza 2.160, Marchiol Alojz (Gvidat) 4.340, Marchiol Solindo 3.240, Marchiol Valentin 1.800, Marchiol Vito 1.980, Mizza Marija 2.160, Roseano Zef (Klep) 600, Roseano Olindo 3.240, Roseano Peter (Klep) 1.440, Roseano Peter 1.800, Sinicco Alojz 3.600.

650 kvintalov žita

Prve dneve meseca maja lani so sneg, mraz in slana uničili skoro vse pardelke. Kmetje v Furlaniji in seveda tudi pri nas v Beneški Sloveniji so imeli strašno veliko škodo. Provincialni agrarni inspektorat je ocenil škodo. Samo v Nadiških dolinah so imeli kmetje, kot so pisali takrat žornali, okrog 350 milijonov lir škode, vsa Beneška Slovenija pa nekaj nad pol milijarde lir. V začetku julija lani je pa še toča počistila še tisto malo, kar je izraslo iz snega in slane v vases občine Grmek in drugih krajih pod Kolovratom.

Provincialna organizacija direktnih obdelovalcev (Associazione coltivatori diretti) je predlagala tri stvari: direktni obdelovalci bi morali dobiti odškodnino v denarju. Tistim, ki imajo zemljo v aritu, bi morali znižati fito. Vsi kmetje bi morali biti oproščeni od državnih in lokalnih taks. Čeglih je ta organizacija direktnih kultivatorjev vladna, pa niso ničesar dosegli.

Žornali so pisali dolge članke o tem, kako so težko zadeti kmetje. Parlamentarci so tekali okoli in obljubljali hitro in veliko pomoč, ki jo bodo dosegli v Rimu od governa.

Ce ne bi bila letos pomlad tako kasna in v takšni zamudi, kakor da bi vzela ežempio po počasni birokraciji v Rimu, bi že posadili sirak in krompir. Tako pa je prišla po desetih mesecih pomoč, ki so nam jo obljubili, ko še zmeram sejemo.

Kakšna je ta pomoč, ki smo jo dobili? Ali kaj zaleže, ker so jo toliko časa skup spravljali, da smo jo dobili šele tedaj, ko sejemo in sadimo za nove pardelke?

V mesecu maju so dali 15.000 kvintalov žita za vso Furlanijo, za vseh njenih 15 milijard lir škode od lanskim mrazov in

toče. Glih 1000 kvintalov za vsako milijardo škode.

Koliko je odpadlo od navedenih kvintalov žita na Beneško Slovenijo? To je hitro izračunano. Dreka je dobila 10 kvintalov, Grmek 55, Prapotno 30 q, Podbonesec cela 2 kvintala, Sv. Lenart 35 q, Špetar 25 q, Sovodnje 70 q, Srednje 27 q, Tajpana 400 q. Skupno torej 11 občin Beneške Slovenije je dobilo 654 kvintalov ali nekoliko več kot 1 kvintal žita za vsak milijon lir škode. Mi smo beneški Slovenci veliki gospodje, tako dragega žita še nismo nikdar jedli.

Mi beneški Slovenci smo hvaležni za vsako stvar, ki jo dobimo in rečemo svoj »grazie« tudi za teh 654 q žita.

Ne maramo pa pretiravati z zahvalami, ko tudi governo ni pretiraval s sussidio za škodo od mraza.

Da je prišla podpora tako kasno že zamerimo, toda ne preveč, ker smo reveži, navajeni čakati, in si mislimo: meglio tardi che mai!

Da pa bomo zaradi teh kvintalov prodajali svoje volilne duše, pa ne mislimo napraviti.

Ljudje se po naših dolinah nekoliko prisljeno smejejo zaradi tega kasnega daru in pravijo, da so ti kvintali precej podobni tisti paštišuti, ki jo monarhisti delijo v Napoliju za volitve.

Bojimo se, da bi bil tudi letos v maju takšen mraz, ko bo sirak že tako velik, da se lahko skrje v njem zajec. Tudi toče ne maramo, da bi padala, niti navadne sodre ne, ker drugo leto ne bo volitev in ne bodo imeli zavojo tega v Rimu računov, da bi nam dali spet nekaj kvintalov žita.

CEDAD: HUDICEV MOST

Monument ignorance

Šklaf in ne furlanissimi

(Nadaljevanje s 1. strani)

Boj gladko in večje število odraslih furlanskih Slovencev govori furlanski kot pa italijanski. Zato ne rabijo nobenih šol, nobenega špeterskega učiteljskega in nobenega centra pedagogica. Prav gotovo bi furlanski Slovenci favelali furlan, če bi se učili furlanščine po nepedagoških sistemih in v takih šolah, kot jih imajo na žalost za učenje italijanščine, in ki so prava sabotaža za učenje jezika. Rajši imamo, da nam pravijo Furlani bonariamente, da smo šklaf, kot pa da nas bi zmerjali s furlanissimi. Nič ne stane ta pouk furlanščine, ki se je učimo na cestah, v oštarijah in po merkatih Čedad, Vidma, Cente, Fojde, Ahtena in drugod.

Ker nas ni špetersko učiteljske naučilo ne patriotizma ne italijanščine: al nas je naučilo vsaj matematike, geografije, istorije ali vsaj nekaj kar bi imelo majhnen kontakt z življenjem in našim delom? Nič prav nič nas ni naučilo, ker nas niso hoteli ničesar naučiti in ker so nas učili ti pedagoški muhi v raznih šolskih uradih italijanščine tako, da naši otroci niso smeli spregovoriti niti ene besedice v svojem materinem jeziku. Buhvari, da bi eden izmed učiteljev rabil eno slovensko besedico, da bi nas čimprej naučili i italijanščine i matematike i drugih stvari. Mi furlanski Slovenci nismo takšni kastroni, kot so tisti, ki so zaukazali takšno prismojeno pedagogiko v naših šolah, in bi se kmalu vsega naučili, če bi to prišli na pameten način, tako se pa nismo, in zato nam je bilo v življenju zmeraj teže samo zavoj naše šole. Milijarde je zavrgel italijanski governo v veter, milijarde smo izgubili mi, furlanski Slovenci, na plačah in zaradi slabših služb. Dobili smo take šolske diplome, ki niso bile niti toliko vredne, da bi si z njimi nekaj obrisali.

Po svetu so imeli razni misijonarji: katoliški, protestantski, baptistični in ne vemo še kateri, razne misijonske šole. Tu di italijanskih misijonarjev ni manjkalo, in vsi v Afriki, Aziji po otokih raznih oceanov so nekaj naučili črne zamorce, rdečkaste indijance, rjave in rumenkaste narode Azije v njihovem jeziku razne koristne stvari. Edino čudni misijonarji iz špeterskega učiteljskega nas niso naučili ničesar, ker nas niso hoteli učiti tako, kot se spodobi ne samo v sredi Evrope, ampak po celem svetu, v lastnem materinem jeziku. Slabši smo od zamorcev, in če bodo trajale metode špeterskega učiteljskega naprejš, bomo manj znali od afriških plemen.

Velik greh je zagrešilo špetersko učiteljske s svojimi nesposobnimi misijonarji ne samo nasproti nam furlanskim Slovence, ampak tudi nasproti italijanski državi. Denar, ogromne some lir so v osemdesetih letih ponicali za to, da se 40 tisoč zvestih slovenskih državljanov ni naučilo italijanščine, da govori samo v dialektu svoj materini slovenski jezik, da ne pozna pošteno pisati nobenega jezika, da živi v na pol analfabetnem stanju, da ne znajo ti naši bistri, brumni, pametni ljudje nobene stvari, da so zaostali v kul-

turi daleč za svojimi sosedi.

Kaj pomaga ves tisti »Centro pedagogico Val Tisonese«, ki je navaden napih-njen balon, ki ni pomagal dvigniti niti za en milimeter znanje naših ljudi. Centro zgrajen na popolnoma napačnih fon-damentih in pomaga le tistim pedagoškim luftinžirjem, ki hočejo imeti kakšen punto več v svoji birokratski klasifikci.

Zalostno je, da se pedagoški komandan-ti iz vsega 80 let popolnoma zgrešenega dela za narod Furlanske Slovenije niso ničesar naučili in da delajo čisto škodo italijanski državi, in kar je najhujše, da jo mislijo delati še naprej. Trdno smo pre-pričani, da bi se čez 80 nadaljnjih let takšnega slabega pedagoškega mečkanja ne bi v Furlanski Sloveniji nič ne spremenilo pa čeglih bo atomska doba prinesla o-gromne napredke vsemu ostalemu svetu.

Sramotno je, da višji, srednji in nižji šolski krogi ne vidijo in ne želijo videti, da

RAVNATELJSTVO »MATAJURJA«
OBVEŠČA, DA BO OBJAVLJALO
EREZPLAČNO VSA POVPRASEVA-
NJA PO DELU IN ENAKE PONUD-
BE. S TEM BO NAŠ LIST PODPI-
RAL BREZPOSELNE, KI NIMAJO
NA RAZPOLAGO SREDSTEV ZA
OGLAŠEVANJE IN KI UPAJO, DA
BI TEM POTOM MORDA PRISLI
DO PRIMERNE ZAPOSLOTITVE.

širijo okoli sebe pri nas samo ignoranco, površnost, zaostalost in neznanje in lum-pasti nacionalizem. To kar pri nas uga-njajo, to je srednji vek, to je anahroni-zem, to je sramota za resnično slavne tra-dicije italijanskega šolstva.

Učiteljski birokrati se dobro zavedajo svojega brezplodnega sisifovega dela, svo-jih mlinov na nacionalistični veter, toda njih se vse to nič ne tiče, za njih so važne samo buste di paga vsakega 27. v mesecu. Oni pridejo in gredo. Pri nas so le toliko časa, da si naberejo punte, klasifike in distincijone za svoje škodljivo antidržav-no, za svojo škodljivo antiitalijansko, za svojo škodljivo antislovensko, za svojo antikulturno delo mrčnosti, zaostalosti in ignorance.

Prekleti bili tisti, ki so si izmislili to šolsko torturo za nas furlanske Slovence!

Zidovi šolskih hramov, v katerih šumi nekulturna žerjavica špeterskega učiteljskega in špeterskih šolskih konviktov, so pravi monumenti ignorance, prava nesre-ča za ta del Italije — za Furlansko Slove-nijo. Osemdeset let so gradili ta temni fevdalni šolski grad, ki naj bi komandi-ral Furlanski Sloveniji in jo držal v su-ženjski zaostalosti in ignoranci. Propadli so že davno vsi gradovi baronov in kon-tov in prav kmalu bo morala pasti tudi ta fortca ignorance, ta žlaflj napredka v Furlanski Sloveniji.

Kdo je bil ta bufone, ta pavliha, ki je dal ime visoke kulturne furlanske žene Irene da Spilimbergo, špeterski nekulturni ustanovi?

Proč s špeterskim monumentom igno-rance!

APRIL

Nese sonca blesk v leviči,
dežek rahel je v desnici —
rož za trakom prvih kras;
s sestro, burjo nebrzdano,
vriska, pleše čez poljano —
potlej k ptičkom krene v vas;
mehko boža, sladko laže,
v lice smeh in solzo kaže . . .

Na Danskem izposajajo tudi slike

Da si knjige izposodimo v knjižnici, je stara in priljubljena navada tudi pri nas. Na Danskem pa so uvedli novo možnost, da bi kulturno ali bolje rečeno umetnost približali čim širšim piastem prebivalstva. V Kjobenhavnu so namreč pred nedavnim odprli galerijo - izposojevalnico, v kateri si Danci lahko — kakor knjige v knjižnici — izposojajo razstavljene slike. Vsako sliko, ki se jim dopade, si najprej lahko izposodijo za tri tedne, potem pa rok lahko še podaljšajo. Če pa jim je umetnina tako prirastla k srcu, da bi se le težko ločili od nje, si jo celo lahko kupijo na obroke.

Dvanajst dni so lovili kbro

V hotelski sobi v Slagelseju na Danskem so izrgali parket, nastavili strup, vrteli magnetofonske trakove s posnetki kroti-čev kač, nastavili za vabo japonske miške, ki je v njihovi bližini stal odličan strelec, kupili so si celo munga, ki se hrani pred-vsem s kačmi, pa je bilo zaman. Pobegle kobre na ta način niso odkrili, pač pa jo je našla hotelirjeva žena v kuhinji. Po-drug: meter dolgo strupeno kačo so ujeli, pa je kmalu poginila. Po njej je podjetni hotelir preimenoval svoje gostišče v »Kačji bar«.

S KOŠOM IN MOTIKO SI MORA NAŠ MLADINEC POMAGATI

Umrla je pesnica Lili Novy

Pretekli mesec je umrla v ljubljanski bolnici ena najpomembnejših in najuspešnejših slovenskih pesnic in prevajalk — Lili Novy.

Rodila se je leta 1885 v Gracu in je dol-go časa živela le v nemškem okolišu ter sprejela tudi osnovno izobrazbo v nemšči-ni. Kmalu je prišel v mladem dekletu do izraza pesniški čut in že je zapisala prva občutja na papir. Prve pesmi je pisala le v nemščini. Šele pozneje, ko se je naučila tudi slovenščine, se je vzbudila v njej tudi zavest njene pripadnosti k sloven-skemu narodu, ki mu je odslej ostala zve-sta. Svoja bogata čustva je izlivala v slo-venške verzice in bogatila slovensko poezijo. Njena pesmi izražajo vsa človeška čustvo-vanja od boleče tragike pa do zanosne pre-danosti življenju. Pesmi, ki jih je Lili No-vy pisala, so v ženski liriki na slovenskem edinstvene in prav zaradi njih kvalitete in bogate vsebine, spada pokojna pesnica med najpomembnejše slovenske pesnike v zadnjih desetletjih. Njena prva pesniška zbirka je izšla malo pred začetkom druge svetovne vojne pod naslovom »Temna vra-ta«. V zadnjem času pa je pripravljala še novo pesniško zbirko, ki bi šele pokazala njeno pesniško podobo v pravi veličini.

Ime v slovenski literaturi pa si je Lili Novy ustvarila tudi s številnimi prevajal-

KAJ V AMERIKI NAJRAJE BEREJO

Po neki statistiki sta si leta 1957 pridobi-la prvenstvo med vsemi romani, kar so jih brali v Združenih državah Amerike Er-skile Caldwell z romanom »Glas grmenja« in sovjetski pisatelj Dudincev z romanom »Človek ne živi samo od kruha«. Statisti-ka izpričuje, da sta ta romana po nakladi in po izposojalnju v javnih knjižnicah do-regla največje število bralcev.

nimi deli. S svojimi umetniškimi prevodi Prešerna in drugih slovenskih pesnikov v nemščino se je uvrstila med najpomemb-nejše posredovalce slovenskih literarnih vrednot drugim narodom. Pred drugo sve-tovno vojno je priobčevala svoje pesmi v Sodobnosti, po vojni pa je sodelovala v različnih literarnih revijah in tudi v li-stu za najmlajše. V »Cicibanu« je priobča-la svoje ljubke otroške pesmice, saj je ko-dobra mati v vseh odtenkih poznala otro-kovo dušo in se otroku tudi znala lepo približati.

Pestro in zanimivo

VELIKO CVETJE

Na nedavnem biološkem kongresu v ZDA so pokazali velikanske vzorce rastlin, med drugim 2,4 m dolg žitni klas in vrtni-co s premerom 45 cm. Te rastline so go-jili s posebnimi kemičnimi sredstvi, ki vplivajo predvsem na naglo rast.

DIPLOMAT NI NIKOLI DOVOLJ MOLČEC

Bivši demokratski kandidat za predsed-nika ZDA Adlai Stevenson se je takole spotaknil ob nekatere izjave zunanjega ministra Dullesa: »Dober diplomat je ti-siti, ki sedemkrat premakne jezik v ustih, nato pa se odloči, da bo raje molčal«.

STROGI UKREPI

V boju proti pijanosti za krmilom je iz-dala turška vlada ukrep, ki bo nemara prav tako učinkovit, kot izvirni: če zaloti prometni stražnik za volanom pijanega voznika, ga v policijskem avtomobilu od-pelje 25 km daleč iz mesta, odkoder mora potem peš nazaj.

TISOČ LJUDI JE POMAGALO ISKATI

V angleškem kraju Romford je prejšnjo nedeljo izginil triletni otrok. Na splošno menijo, da ga je kdo ugrabil. Tisoč pro-stovoljcev in sto stražnikov je natanko preiskalo področje kakih 25 kvadratnih kilometrov, dečkovo sliko so pokazali v več televizijskih oddajah, zaskrbljeni otrokovi starši pa so objavili v nekaj angleških listih pismo, v katerem prošjo ugrabitelja, naj jim vrne edinega sina.

30.000 AVTOGRAMOV

Neki newyorški borzni uradnik je stra-sten zbiralec avtoigramov znanih osebnosti. V njegovi zbirki, ki obsega avtograme 30 tisoč ljudi, so podpisi mnogih političnih osebnosti od Eisenhowerja pa vse do Hes-sa, Mussolinija in Hitlerja. Med posebne zanimivosti sodijo podpisi Marije Terezi-je in Marije Antoinette.

OSEMNAJSTKRATNI POZIGALEC

V nekem zahodnonemškem mestu so pri-šli na sled 40-letnemu požigalcu, ki je od lanskega novembra podtaknil ogenj v 18 stanovanjskih hišah in tako povzročil nad 300.000 mark gospodarske škode.

PA GA JE UGNAL!

Kalifornijskemu živinorejcu je nekdo stalno kradel bencin iz domače garaže, pa mu ni mogel priti na sled. Nazadnje se je spomnil: bencinski sod je napolnil z vodo, naslednje jutro pa je našel pred ga-ražo prazen avto z vodo v rezervoarju.

FRANCE BEVK:

KAPLAN MARTIN ČEDERMAC

Da, Čedermac je razumel, le predobro je razumel. Čutil je, kako je v napad, bridkosti, v globoki zavesti nemoči po-bledel, obhajala ga je slabost, da se je oslonil na mizo. Razumel je, da bi se ni-koli ne mogli sporazumeti. Ogenj in voda! Drugačni pogledi na življenje, drugačna morala, vsi pojmi sprvrženi — ni pomo-či. Zadel ga je osterost besed, ki je ni pri-čakoval. Da, saj je razumel, tudi on je bil nekoč vojak. Poročnik je dobil pove-lje, ki bi ga moral izvršiti, a kaplan se mu upira; vrolo ga je iz ravnotežja, da je zadnje besede skoraj kričal. Čedermac je presenetilo in užalilo, mu za trenu-tek pobralo glas in besedo. Zdaj ni bilo časa za občutek. Poznal je čud teh ljudi; vedel je, kako je treba z njimi ravnati. Vljudnosti je odgovarjal z vljudnostjo, a njihova trdota je zadela ob še hujšo trdoto. Ni smel pokazati strahu. Preudarno hladno; ne sme se dati zavesti od svojih občutkov.

»Gospod poročnik,« je vstal in položil pest na mizo. »Ali ste me prišli aretirat? Prav. Uklenite me in rade volje pojdem z vami. Če ste prišli z menoj razgovarjat, tudi prav; razgovoriva se mirno. Toda ne

dovolim, da bi vpili nad meno; ja je moja hiša. Vojak sem bil in verjemite, da poznam predpise prav tako dobro kot vi...«

Poročnik se je zavzel, pobralo mu je vso odločnost. Vstal je in dvignil roko v pomirjalno kretnjo.

»Pomirite se, prečastiti!« je znižal glas.

»Pomirite se! To je moja grda navada,« se je opravičeval. »Nisem mislil tako hu-do... Saj razumete...«

»Razumem,« je Čedermac naglo vrgel. »Sedite, prosim!«

In sta zopet sedla.

»Torej pogovoriva se v miru. Mislim pa, da je v zadevi, zaradi katere ste prišli, vsaka beseda zastoj. Te stvari se-gajo mnogo pregloboko, da bi se dale ali smele urediti med nama. Najprej jih mo-rajo do dna razčistiti najini predstojni k...« In če so jih že razčistili? se je poročnik zvito nasmehnil.

»Ne verjamem,« je Čedermac rezko od-sekal. »Do danes nimam še niti najmanj-šega dokaza za to.«

Poročnik je bobnal s prsti po mizi; bil je v zadregi. Kazno je bilo, da ne ve, kaj naj stori. Il prete slavo! Da bi vsaj ne bil tako vljuden, a obenem tako odločen!

10. Nekoliko ga je plašila tudi njegova siva starost. Ne bi se mogel več odločiti za oster nastop.

»Zakaj ste tako svojeglavi, prečastiti? Seveda, vi lahko storite, kar hočete, le svetujem vam... S tem vam hočem le dobro. Opozarjam vas še, da si s svojo trčovatnostjo pripravljate le neprimike in neurečeno...«

»Mislite?« je kaplana posilil rahel po-smeh. »In kaj, na primer, se mi more zgo-diti?«

»Razne neveščnosti, ki bi jih v svoji sta-rosti bridko občutili,« mu je poročnik vr-ta s pogledom v oči, kakor da meri učinek svojih besed. »Na primer — konfina-cija...«

Poslednjo besedo je izgovoril počasi, ja-sno, da bi ji dal dovolj poudarka... Čedermac je hudo pretresla, četudi se je trudil, da bi tega ne izdal. Bojazen, ki ga je navdajala že prvi dan, je dobila stvar-no osnovo. Čudno mlo se mu je storilo ob srcu. Pomolčal je za trenutek, premagal občutke in se zopet zbral. Da bi skril svo-jo prepadenost, je posilil smeh.

»Prav,« se mu je narahlo tresel glas, a roka mu je, kakor vselej v trenutkih razburjenja, segla po tobačnici. »S'orite, kar vam drago. Ponavljam: vse posledice prevzamem nase. Na razpolago sem vam.«

1) Ta duhovnik slovenski!

»Ne, ne,« se je po očnik rahlo dotaknil njegovega komolca. »Tako daleč še nismo. Nimam še nobenega takega ukaza«. Besedica »še« je imela poseben prizvok. »Tu-di vi si boste še premislili. Vsi so že po-dpisali, le vi, prečastiti...«

»Ne vsi,« mu je gospod Martin ostro segel v besedo. »Vi se motite! In če bi tu-di bili vsi podpisali, bodo sami odgovar-jali pred Bogom. Meni je ljubše, ako se zaradi upora zagovarjam pred svetno o-blastjo.«

Poročnik se je nasmehnil tako brez vsa-ke trdote, kakor da med njima ni bilo hu-dih besed. Nato se je sklonil na mizo in kaplanu ostro zastrmel v oči.

»Torej — nič!«

Čedermac je ta pogled dražil.

»Ne!«

»Pod nobenim pogojem,« je poročnik za-tegoval besede.

»Pod nobenim,« je rekel gospod Martin nestrpno in umaknil pogled; ni mogel več prenašati poročnikovih oči. »Ne izgubljam nepotrebnih besed!«

Poročniku je igral pol plah, a pol lo-kav nasmeh na ustnicah.

»Prečastiti, povejte — koliko zahtevate?«

Gospod Martin se je zravnal, oči so mu neumljivo zastrmele v poročnikov obraz. »Kako — koliko zahtevam? Ne razu-mem.«

Poročnik se je ozrl po brigadirju in mu

komaj opazno nekaj namignil. Ta se je zresen dvignil, odšel iz sobe, iz hiše, ob-stal pod latnikom in se oziral po bregu. Poročnikove južnaške oči so se zopet upr-le v kaplana.

»Ne razumete?« je izrekel počasi. »Pomi-slite! Tri tisočake?«

Martin Čedermac je obsedel kot okame-nel, ni umaknil pogleda, ta trenutek ne bi bil mogel spregovoriti. Razumel je. Sto občutkov in misli mu je hkrati zalilo srce in možgane. In že je hotel planiti, a kakor da ga je zamotil hudič, je počakal še tre-nutek, samo trenutek... Njegov molk si je poročnik razlagal po svoje.

»Pet tisočakov?«

Tedaj se je Čedermac do dna zavedal žalitve, kakršne mu ni bil še nikoli niko-d prizadejal v življenju. Če bi bil prej oma-hoval, bi se bil zdaj za zmeraj zakrnil. Ako bi se kdaj vdal, bi mislil, da je vzel Judežve groše. Kri mu je poglalo v o-braz, ni se več premagoval, ogorčenje se mu je dvignilo iz dna duše.

»Gospod poročnik,« je vzkliznil. »Pro-sim vas, da čimprej zapustite to hišo.«

Vzelo mu je glas... Poročnik se je dvi-gnil, vražji nasmeh mu je v trenutku izginil z obraza. Ostra odklonitev, ki je ni zatrdno pričakoval, ga je docela raz-orožila. Neuspeh ga je jezil, obenem se je sramoval, kakor se sramuje vsak podku-

Uničujte vrane!

Po sodbi kmetov požre samo ena vrana med setvijo in zorenjem na dan od 150 do 200 gramov kornu. Vrane pa povzročajo tudi drugo škodo, posebno z ropanjem ptičjih gnezd. Seveda vrane tudi pobirajo ogrce, razne škodljive ličinke, polže in celo miši. Toda njihova korist se zdalec ne otehta škode, ki jo povzročajo.

Vrane uničujemo najuspešneje spomladi in sicer od marca do maja, ko rast na polju še ni velika in položena jajca v provizoričnih gnezdi vrane kmalu opazijo. Dobro je tudi obdobje, ko hranijo vrani pari svoje mladiče, ker tedaj potrebujejo največ hrane in so tudi najmanj oprezni.

Za zastrupljanje zberite po možnosti drobnejša kokošja jajca, lahko tudi klopotce. Za pripravo zastrupljenih jajc zvrstajte v desko luknje, ki naj bodo nekoliko ožje od jajc. V te postavite jajca s opim koncem navzgor. Z žeblijem preluknjajte lupino in iz jajc potegnite s staro njekejsko sringo okoli 5 kubičnih centimetrov beljaka. Za silo opravite to tudi s stekleno cevko z gumijastim mešičkom. Nato vbrizgajte z isto pripravo 3 kubične centimetre fosforne emulzije v sredino rumenjaka. Luknjo v lupini zamažite z gipom in jajce dobro pretresite, da se strup razdeli po vsem jajcu. To delo opravljajte zunaj, ne v zaprtim prostoru!

Pregled jajc med valjenjem

Velika večina naših perutninaric še danes vse premočno pozna in ceni pregled jajc proti luči. Ako pogledamo jajce samo proti navadni svetlobi, ne vidimo veliko; ako postavimo jajce na močno luč v temnem prostoru, vidimo njegovo notranjost; to pa je zelo važno, posebno pri valjenju, najlažje opazujemo notranjost pri jajcih, ki imajo belo lupino.

Pripravo za pregled jajc si lahko napravi vsako sam, posebno pa še tam, kjer je električna razsvetljava. Vzamemo navadno papirnato skatlo, ki naj bo dolga kakih 15 cm, široka 10 cm, visoka pa 7-10 cm. Manjka ji lahko spodnja, večja ploškev.

Na zgornji strani, to je na največji ploskvi skatle napravimo v sredi odprtino, ki mora imeti obliko jajca, vendar mora biti nekoliko manjše kot jajce. Ob robu te odprtine pritrdimo nekoliko sukna, da se jajce ne razbije, če ga slučajno nekoliko močnejše pritisnemo na luknjico.

Skatlo položimo na mizo, vanjo pod izrezano luknjico položimo žarnico, v sobi pa napravimo nekoliko temno. Ako nimamo električne luči, lahko v skatlo položimo žepno baterijo, ki mora močno svetiti.

Sedmi dan valjenja pregledamo vsa jajca na luč. Pri tem bomo ugotovili:

1. katera jajca so neoplojena,
2. katera so oplojena in se zarodek v njih pravilno razvija in
3. pri katerih je zarodek poginil.

Ako vidimo na luč, da v jajcu ni nikakršne spremembe, potem je jajce neoplojeno. Iz njega se ne bo razvil piščanec. Zato ga odstranimo in ga porabimo za kuho, ker je še popolnoma užito.

Ako vidimo na luč v jajcu večjo temno piko, iz katere gredo v glavnem na dve strani tanke niti, ki se zopet razraščajo v še tanjše vejice v obliki pajčevine, je to dokaz, da je jajce oplojeno in se zarodek razvija pravilno. S takim jajcem postopoma previdno in ga ponovno podložimo v gnezdo, kajti iz njega se bo razvil piščanec, ako bo le valjenje potekalo v redu.

Ako pa vidimo v jajcu, da so niti na enem koncu pretrgane — včasih vidimo tudi rdeče madeže — pomeni to, da se je zarodek sicer začel razvijati, a je poginil. Najbolj zanesljiv dokaz za to pa je rdeči obroč v jajcu, ki nastane okrog temne pike. Takšno jajce odstranimo iz gnezda. Uporabimo ga trdo kuhanega za hrano piščancem.

Pri jajcih z belo lupino se vsi ti znaki vidijo že pri četrtem ali petem dnevu valjenja, pri jajcih z rjavo lupino pa šele sedmi dan in še takrat nekoliko slabše.

Enak pregled jajc napravimo tudi med 15 in 18 dnevom valjenja. Takrat bomo videli in spoznali samo jajca, pri katerih je zarodek bodisi poginil ali pa se razvija pravilno. Ako bomo videli v jajcu rdeči (krvavi) obroč, je to dokaz, da je zarodek v jajcu poginil. Ta obroč je že mnogo večji nego pri pregledu sedmi dan valjenja, pa tudi dobra polovica jajca je že temne barve.

Ako pa 18. dan valjenja ni rdečega obroča, dobra polovica jajc pa temne barve ter so vidne nekatere niti, je gotovo, da se zarodek razvija pravilno.

V mnogih primerih bomo opazili, da se je zarodek začel pravilno razvijati vendar se piščanci niso izvalili. Za to je lahko vzrok slaba kokiha, največkrat pa slabost jajc in živali sploh, ki jo povzroča parjenje v ozkem sorodstvu. Zato moramo vsaj vsako tretje leto nabaviti petelina, ki s kokošmi ni v sorodstvu.

Zakaj obrezujemo sadno drevje

Zimska močna rez krepi rast, podaljša rastno dobo in zato drevo manj rodi. Če je drevo neobrezano, je rast dobra in les hitreje dozoreva. Če obrezujemo zgodaj med rastno dobo, so močni vodni poganjki, dozorevanje je slabše, pozno; rast lesnih poganjkov je premočna. Če obrezujemo sredi leta (junija, julija in avgusta), je rast zadržana; pospešimo zorenje in tvorbo cvetnih brstov. Če obrezujemo v času, ko odpade listje, vplivamo kakor pri zimskem obrezovanju lesnih delov; priporočljivo je le za tople kraje in odporne sorte.

Izboljšana piramida: najprimernejša oblika za nizkodelne, srednjedelne in visoko debelne nasade jablan, hrušk, marelic, za češnje, slive in višnje, manj pa za breskve.

Vretenčasta piramida je podobna piramidi: primerna za prtične in nizkodelne nasade jablan in hrušk na manj bohotnih šibkih podlagah ter za marelice. Spalirji: kot vodoravni kordonec v treh ali štirih etažah je priporočljiv za jablane in hruške na šibkih podlagah. Razdalje med drevesci so temu primerno precej manjše kakor pri prejšnjih dveh vrstah vzgoje.

Viličasta palmeta: zelo uspešna vzgoja za nasade breskev v krajih z bolj vlažnim in toplejšim podnebjem. Pokončna ploskev je zelo zračna in osvetljena, ker se razvija le v smeri vrste.

Izboljšana kotlasta oblika je primerna

Pridelek češenj odvisen od čebel

Opraševalno delo čebele je bistveno odvisno za uspešno sadjarstvo. Kaj koristijo vsi moderni sadjarski ukrepi, če med cvetenjem ni čebel! Večji del sadne drevja, skoro vse pečkato sadje in vse češnje so samoneopodne in ne morejo pogrešati žuželk, ki jim prinašajo plod ter tako oprašujejo cvetove.

Kjer sadno drevje stoji posamič, je pač vedno dovolj čebel v bližini. Čmrliji in divje čebele pomagajo pri opraševanju. V velikih strnjjenih sadovnjakih pa poleg divjih žuželk ne zadoščajo samo domače čebele.

V celoti je pridelek češenj tako odvisen od množine čebel, da se proti temu druge naravne sile, ki tudi vplivajo na pridelek, kakor mrzle zime in škodljivci, nič kaj posebno ne občutijo.

Se bolj kakor v pridelku celotne pokrajine se kaže pomanjkanje čebel čisto v pridelku na posameznih kmetijah. V nekaterih kmetijah je pridelal sadjar s čebelami 4—5 krat več, kakor je v letih brez čebel.

Čebela pač pri vsakem obisku cveta prav gotovo prenese več kot eno prašno zrnce na pesti. Da gre pri tem seveda za pelod tujega dobrega opraševalca, velja prav tako za jablane in češnje. Pri vsem tem je pa tudi slab pridelek jabolk in hrušk značilen za leta, kadar ni dovolj čebel za opraševanje.

To smo napisali zato, da pokažemo ne- ločljivo povezanost cveta in čebele in da je torej čebelarstvo potrebno prav take vsestranske podpore kakor sadjarstvo, sicer je delo polovičarsko.

ZA NAS GOŠPODINJE

Če nimamo tehtnice...

Mala na novo ustanovljena gospodnjstva so često brez tehtnice, ker so nabavni stroški zanjo še precej visoki. Prav tako je nima marsikatera zaposlena žena, ki se v glavnem hrani zunaj, včasih pa siendarle napravi kak priboljšek tudi doma.

Kako si pomagamo, če nimamo tehtnice, kadar hočemo natančno odmeriti živila po kuharskem navodilu. Vzemimo določeno posodo, kozarec, lonček, skodelico in stehajimo pri sosedih ali dobri znanki, koliko tehta polna posoda moke, sladkorja, zdroba itd.

Manjše količine odmerimo kar z žlico. Zravnana kavna žlička soli tehta 5 g, pečilna praška 3 g, polna jedilna žlica zdroba tehta 12 g, sladkorja 18 g, moke 9 g, ovsenih kosmičev 9 g, sesekljanih orehovih jederc 16 g, masti 14 g.

Polne 4 jedilne žlice vsebujejo 1/16 l, 3 polnih žlic 1/8 l tekočine.

Koristni nasveti

Jajčne madeže odstranite iz platna in bombaža tako, da osušene madeže najprej dobro izkrtajte, nato ga odmočite v mlačni vodi. Iz svile pa ga odstranite, če madež večkrat izperete z mešanico vode in spirita (vsakega pol).

Juhi, ki je presoljena, izboljšate okus, če vržete vanjo nekaj koščkov praženega kruha in jo potem pustite še nekaj minut vreči.

povalec, ki se mu izjalovi naklep. Najrajši si se bil na glas zasmeljal in rekel, da je govoril le v šali, a se ta hip ni upal tvegati nove žalitve.

»Zal mi je, precastiti!«, je rekel skozi stisnjene ustnice, »vendar vas moram prosi, da me spremite do Cedada.«

»Torej sem aretiran?«

»Ne«, je rekel poročnik hladno in se oziral po knjigah ob steni. »Kdo pravi, da ste aretirani? Ker trdovratno vztrajate pri svojem, imam nalog, da vas predstavim oblastem.«

Aretacija v rokavicah, je Cedermac grenko pomislil. Morda zaradi njegove starosti in da bi ne vzbujalo preveč pozornosti. To mu je napol ohladilo prejšnje ogorčenje. Zbrati je moral vse sile, da se je delal ravnodušnega.

»Ali me ne boste uklenili?« je vprašal. »Neee«, je zategnil poročnik.

»Ako sem aretiran, mi je ljubše, da me tudi zvežete. Ne sramujem se.«

»Toda neee! Samo kratko zasliševanje. Čisto formalna, uradna zadeva. Podpisali boste zapisnik... Spodaj ob cesti čaka avto...«

Cedermac se je znova polasčal duh upornosti.

»In — ako se uprem?«

»Tedad, precastiti, bi vas moral odvesti s silo. Pa tega ne boste storili!«

Krtače za čevlje očistite tako, da jo operete v vodi, kateri ste dodali nekoliko salmijakovega cveta.

Lakaste čevlje hranite na zmerom toplem kraju. Očistite jih najprej z mehko krtačo ali krpo, nato jih umijte z mlekom, na koncu pa še drgnite z vazelinom, s terpentinovim ali ricinovim oljem.

Madeže od laka, če so sveži, odstranite tako, da madež izperete s petrolejem ali spiritom. Stari madeži pa so zelo trdovratni, tako da jih običajno ni mogoče več odstraniti.

Molje najlažje preženete z zračenjem in prepikom. Zimske stvari zavarujte pred njimi tako, da jih zavijete v časopisni papir, več takih zavitkov potem spravite skupaj v večjo papirnato vrečko, ki jo nato na vrhu zalepite.

Nogavice bodo bolj trpežne, če jih še nove operete ali prelitate z vlažno čunjo. Pred pranjem jih namočite v mrzli vodi, kateri dodajte nekaj kapljic salmijakovega cveta.

Pasto za čevlje, ki se je posušila, odmočite s petrolejem ali terpentinom.

Perilo, ki je porumenelo, bo postalo spet snežnobelo, če ga namakate 48 ur v kislelem mleku in ga nato operete kot drugo perilo in izplaknete v hladni vodi.

Plesen z usnja odstranite z raztopino formalina.

Poročnik se ni varal, tega Cedermac res ni storil.

Katrina je stala v veži, bila je vsa blede, solze so ji kar tako vrele po licih.

»Povej cerkovniku, da jutri ne bo maše,« ji je brat naročil mimogrede. »Pa ne joči! Ne kaže se tako!«

Odšel je z upognjeno glavo, sključen, kakor da mu je težka skala legla na pleča.

Cedermac je sedel poleg poročnika in se ves pogrezal v blazinasti sedež. Za trenutek se je vdal otroški brezskrbnosti; zdelo se mu je, da le sanja. Samo za trenutek! Zagledal je prvega človeka, ki se je ustavil na cesti in začuden zastrmel za njimi; tedaj se je zopet bridko zavedel svojega položaja. Zaradi žalosti in sramovanja bi se bil najrajši v zemljo pogreznil.

Poročnik je molčal, kadil cigareto in gledal skozi šipo. Prej, ko sta hodila skozi vas, je venomer govoril; mirno, prijazno je izpraševal o vsakdanjostih, da bi pred ljudmi spretno zabrisal pravo podobo položaja. Cedermac mu je odgovarjal stvarno, a kratko, duh mu je bil odsojen. Preplavljala ga je množica misli in občutkov, tisoč različnih možnosti mu je prešinjala možgane. Občutek negotovosti, ki mu je bil prej tako tuj, mu je bridko kanil v dušo; z vso silo se je branil potrtosti.

Poročnik se je zaman trudil, da bi prevaril ljudi. Vaščani so zaslučili, kaj se godi; Cedermac jim ni skrival posebnega izraza na obrazu in v očeh. Obšla ga je otroška ničemurnost, za hip je bil ponosen na svoje mučeništvo; le naj vedo, kako je z njim! Ob klanecu je stal kovač Rakar, širok in golokot, pisano so mu gledale oči. Gospod Martin se ni bil pozabil njegovih besed o »bernjah«, vendar mu je zdaj pomenljivo pomežiknil in se grenko nasmešnil. Vanc je bister, razumel bo; to mu je bilo v uteho.

Vso tisto pot ni mnogo mislil nase, ničemurnost mu je bila zamamila bridkost. A v avtomobilu, ki ga je naglo vozil v negotovost, da so švigale mimo zabrisane podobe hiš, dreves in ljudi, ga je hkrati zapustila vsa lahkomišelnost. Lotila se ga je potrtost, globoko se mu je zasmililo staro telo in sivi lasje. Živo bolečino je pomislil na mater; kaj bo, ko izve? Do konca ji bo obtežilo dušo in jo zagrenilo; pokopalo jo bo.

Ta misel ga je strašno zapeljala, da se je ves sključil in zastokal. Poročnik se je z vprašujočim pogledom ozrl po njem. Kaplan je zatiral bolečino, četudi ga je še zmeraj stiskalo srce. Zastrmel se je skozi brušene šipe, kakor da ga neizmerno zanima struga Nadiže med polji. Hkrati pa ga je ob novi misli obšla strašna mrž-

nja do preganjalcev; roke je držal med kolena in jih krčevito stiskal v pesti.

Pet tisočakov? Če doživi sto let, ne pohtevo brali v očeh, ali da nosi na čelu zabi te žalitve. Kakor da so mu tako zapечат Judeža Iskarijota. Kako bi se bili sicer upali? Takrat, ko so bile izgovorje ne tiste besede, je zasklelo, zgrznil se je, kri mu je udarila v obraz, a se ni utegnil dije pomuditi pri tem; bil je samo trenutek, blisk, ki se kot svetla luč iznenada prikaže iz teme in zopet ugasne. Toda zdaj, ko je sedel pogreznjen v mehko blazino in so drveli po gladki cesti, mu je spomin na tisti trenutek jasno vstal v zavest, zrasel do oblačnega neba, tekkel kot senca poleg avtomobila in se ni dal odgnati.

Ne, saj bi on tega ne bil storil. Nikoli, pa če bi moral za lakoto umreti. A že samo to, da so se mu upali ponuditi, ga je neizmerno peklo... Ali se ne muči le zaradi svoje preobčutljivosti in nazadnje ni tako hudo? Ne, hudo je, hudo, trikrat in stokrat hudo. To se ni dalo odgnati s skomizgovanjem ramen. Cutil se je grozno ponižanega pred Bogom in pred samim seboj. Usodna veriga, zlož se niza na zlož, vse drvi nekam v prepad.

Pod težo misli je bil ves zlezel na kup; zavedel se je in se vzravnil. Izmučen je gledal na mestno zidovje in na hiše ob straneh. Že so bili dospeli v Cedad. Avto

je obstal na ozkem, tlakovanem trgu; izstopili so.

Cedermac se je počutil tako zbitega, kakor da je vso pot peš tekkel in gazil po svojem srcu... Dan se je že nagibal proti večeru, nebo se je polagoma jasnilo, širok pramen večernega sonca je sijal na mestne strehe. Po ozkih ulicah so se pretekali ljudje, posedali za mizicami pred kavarnami. Ob vogalu starinske palače je stala skupina ljudi in čakala na avtobus, da jih popelje skozi Nadiško dolino. Med njimi je don Jeremija.

Prijatelj sta se uzrla, se začudila, si stopila naproti in si toplo stisnila roke. »Kaj pa je hudega?« je vprašal don Jeremija zaskrbnjeno in pomignil na orožnika. »Kaj se je zgodilo?«

Cedermac se je smehljajal, a je bil po vsem videzu kot izgubljen otrok, ki je med tujimi ljudmi iznenada zagledal znanca. »Saj vidiš v kakšnem spremstvu sem. Pa ne glej preočitno tja! Ali me čakata?«

»Pa kaj? Ali ti je ušla kaka neprevidna beseda?«

»Kaj še! Zopet so me pestili, a se nisem vdal. To je. Kratko zasliševanje pravijo... Kdo ve. Da bi ti mogel vse povedati! Saj pridem k tebi, ako bom prost. Upam da bom...«

»Kar zdaj povej!« je silil don Morandini; bil je ves zbezan in preplašen.

(Se nadaljuje)

Odgovorni urednik: Tedoldi Vojmir
Reg. Videmske sodnije št. 47
Tiska: Tiskarna L. Lucchesi - Gorica